

DEFENSIE INNOVEERT

Toespraak van de staatssecretaris Van der Knaap ter gelegenheid van het symposium 'Defensie innoveert', Soesterberg, 6 juni 2007.

Dames en heren,

In de jaren tachtig ontstond er bij Defensie behoefte aan een niet-detecteerbare radar voor marineschepen. Dat leidde tot de ontwikkeling van een nieuwe generatie radars door het toenmalige Hollandse Signaalapparaten, TNO en de Koninklijke marine. De eerste militaire toepassingen van de nieuwe radartechnologie waren de SCOUT-radar omstreeks 1985 en de SQUIRE-landradar zo'n tien jaar later. Maar inmiddels zijn er ook civiele toepassingen. Voor brandweer en politie zijn er grote mogelijkheden met de 'through the wall'-radar. Verder worden ook medische toepassingen verwacht zoals op het terrein van de hartbewaking. Voorbeelden hiervan ziet u op de tentoonstelling achter u. Deze ontwikkelingen doen zich niet van de ene op de andere dag voor. Jaren van onderzoek en ontwikkeling zijn er aan voorafgegaan.

Van marineradar tot hartbewaking: een prachtig voorbeeld van niet alleen hoe Defensie in samenwerking met kennisinstututen en bedrijfsleven innoveert, maar ook hoe Defensie-innovatie een uitstraling kan hebben op andere gebieden. Zulke innovatieve producten zijn cruciaal voor het bereiken van een goede concurrentiepositie van het bedrijfsleven.

Dames en Heren,

Het doet mij plezier het symposium “Defensie innoveert” te openen. Het symposium past in het streven van Defensie de buitenwereld te betrekken bij het nadenken over de toekomst van Defensie. Uit de lijst van sprekers deze ochtend, en ook uit de lijst van aanwezigen, kunt u opmaken dat ‘de buitenwereld’ in ruime mate vertegenwoordigd en betrokken is.

I

Nederland beschikt over een moderne, technologisch hoogwaardige krijgsmacht die in staat is om operationeel effectief samen te werken met onze belangrijkste bondgenoten. Om deze ambitie en de noodzakelijke technologische interoperabiliteit met bondgenoten te kunnen blijven waarmaken moet Defensie haar militaire capaciteiten steeds weer innoveren. Innovatie is voor Defensie een absolute noodzaak.

Bij Defensie gaat niet alleen om de inzet van militaire eenheden bij crisisbeheersingsoperaties. Onze krijgsmacht wordt ook ingezet bij de uitvoering van nationale veiligheidstaken, bij de verlening van noodhulp, bij civiel-militaire politiemissies en bij opleidingen en advisering ten behoeve van krijgsmachten in ontwikkelingslanden. Defensie is een volwaardige partner geworden bij de uitvoering van nationale veiligheidstaken. Bij de intensivering van de samenwerking op dit belangrijke terrein speelt ook innovatie een grote rol. Ik kom hier dadelijk op terug.

II

De Nederlandse krijgsmacht heeft de afgelopen jaren bij de ontwikkeling en bij de aanschaf van defensiematerieel op grote schaal gebruik gemaakt van civiele innovaties, vooral op het terrein van de informatie- en communicatietechnologie.

Maar omgekeerd leveren Nederlandse defensiebedrijven een waardevolle bijdrage aan de Nederlandse kenniseconomie.

Technologieën die voor een militaire behoefte zijn ontwikkeld zullen steeds vaker ook civiel toegepast kunnen worden. Het concept van *dual-use* zal in de toekomst aan belang winnen.

Bij mijn inleiding heb ik u het voorbeeld gegeven van de spin-off van radartechnologie. Een ander voorbeeld van civiele spin-off is de inschakeling van Stork bij de ontwikkeling van de JSF, het grootste internationale defensieproject ooit. Nederland investeert ongeveer 800 miljoen in de ontwikkeling van de JSF. Met de deelname kunnen Nederlandse bedrijven meedingen naar opdrachten: eerst voor de ontwikkeling, en later voor de productie. Van de Nederlandse bedrijven heeft Stork het grootste aandeel in de JSF-ontwikkeling. Vooral het Stork-onderdeel dat de bekabeling voor de JSF levert, Fokker Elmo, is succesvol en gebaseerd op 'best value' in de internationale markt. De opgebouwde kennis en *know how* is ook belangrijk voor civiele bedrijven. Nu al is Stork een belangrijke partner voor gerenommeerde bedrijven als Boeing, Airbus en Pratt & Whitney. Zo levert het bedrijf bekabelingsystemen voor de Boeing 777 en de New generation 737. Stork gaat ook een bijdrage leveren voor de nieuwe A-380 van Airbus.

Dit voorbeeld maakt duidelijk dat een bedrijf, vanuit een innovatieve benadering met een hoogwaardig kwaliteitsproduct, op de high-tech luchtvaartmarkt, zowel voor het militaire segment als op de civiele markt, een absolute wereldspeler kan worden.

Dat het gebruik van geavanceerde technologie ook onrust kan veroorzaken bleek twee weken geleden op Schiphol. Daar werd een nieuw type '*security scan*' ingevoerd dat dwars door kleding heen kijkt. Zowel mannen als vrouwen voelden zich ongemakkelijk bij de introductie van dit systeem. Deze onrust doet mij denken aan een bezoek dat ik jaren geleden bracht aan TNO in Soesterberg. Daar werd ook een '*body scan*' gemaakt van mijn lichaam. Op een groot scherm werd van bovenaf een beeld van mijn lichaam zonder kleren opgebouwd. Op het moment dat het opgebouwde beeld de onderkant van mijn buikstreek naderde werden de aanwezigen en ook ik wat onrustig. Dit bleek niet nodig te zijn want dit gedeelte werd door dat systeem afgedekt. Wanneer er meer in het door TNO ontwikkelde systeem was geïnvesteerd had Schiphol wellicht niet nu een systeem in het buitenland gekocht.

Naast de genoemde voorbeelden van civiele spin-off bij de ontwikkeling van defensietechnologie kan er ook een interessante kruisbestuiving plaatsvinden op het gebied van onderhoud. Zoals u weet zijn er vergevorderde plannen voor het opzetten van een kenniscentrum voor hoogwaardig onderhoud aan vliegtuigen rond het logistiek centrum in Woensdrecht. Ook de mogelijkheden van een publiek-private samenwerking voor het motorenonderhoud wordt onderzocht. In eerste aanleg wordt gedacht aan onderhoud van de motoren van de F-16. Later zou ook onderhoud aan andere vliegtuigmotoren uitgevoerd kunnen gaan worden.

De resultaten van het onderzoek worden binnenkort bekend gemaakt. Door deze nieuwe vormen van samenwerking en door het delen van kennis wordt een belangrijke innovatie-impuls gegeven aan de betrokken civiele bedrijven. Dit geldt niet alleen voor deze ‘*maintenance valley*’ in Woensdrecht, maar ook voor de mogelijke ontwikkeling van een ‘*maintenance port*’ in Den Helder, waar hoogwaardig onderhoud plaatsvindt aan schepen en aan de Sewaco-systemen.

Een totaal ander voorbeeld is de voor Defensie bij TNO opgebouwde kennis over de gevoeligheid van ontplofbare stoffen en de gevolgen van explosies voor mensen, infrastructuur en over beschermende maatregelen hiertegen. Op grond van deze kennis is het Vuurwerkbesluit tot stand gekomen.

Tevens wordt veel kennis opgedaan op het gebied van persoons- en objectbeveiliging. Een duidelijk voorbeeld hiervan is het project “passieve grondobservatie, demonstratie en evaluatie” (PAGODE) ten behoeve van de bescherming van defensiepersoneel in operatiegebieden. Dit -nog te ontwikkelen- systeem heeft ook interessante toepassingsmogelijkheden in de civiele sector, zoals de beveiliging van onze kusten en belangrijke infrastructuur.

Ondanks de veelbelovende technologische ontwikkelingen wil ik hier wel opmerken dat er grenzen zijn verbonden aan de technologisering van de krijgsmacht. Jaren geleden was ik aanwezig bij een presentatie van *het Soldier Modernisation programme*. Ik heb toen moeten vaststellen dat het gebruik van geavanceerde technologie niet mag leiden tot robotisering van de militair. Technologie dient uiteindelijk ondergeschikt te zijn de mens.

III

Defensie investeert jaarlijks ongeveer 1,5 miljard in defensiematerieel. Hiervan profiteren in belangrijke mate de defensiegerelateerde bedrijven in binnen- en buitenland. In Nederland gaat het om een markt van zo'n 250 overwegend kleine tot middelgrote ondernemingen met een gezamenlijke jaaromzet van ongeveer 2 miljard euro. Deze ondernemingen opereren op de Europese defensiemarkt. Deze Europese defensiemarkt is geen open markt.

De productie van defensiematerieel is ingevolge het bekende artikel 296 van het EG-verdrag uitgezonderd van de regels voor de interne markt. Dat betekent dat er voor veel defensiebedrijven geen "*level playing field*" is waarop aanbieders gelijke kansen hebben.

Nederland is een groot tegenstander van misbruik van artikel 296. Met dit artikel worden in Europa ondoelmatig werkende defensiebedrijven op een kunstmatige wijze in stand gehouden. Ik vrees dat wanneer in Europa de nationale industriële belangen blijven prevaleren Europa op lange termijn de concurrentiestrijd met de Verenigde Staten verliest.

Door middel van gedragscodes van onder meer het Europese Defensie Agentschap (EDA) tracht ook de Nederlandse overheid de kansen te vergroten voor middelgrote en kleine ondernemingen om toegang te krijgen tot de Europese defensiemarkt.

Nederlandse defensiegerelateerde bedrijven moeten zich voorbereiden op:

1. *het 'level playing field'* van de toekomst en
2. op de onvermijdelijke consolidatie van de Europese industrie.

Het bedrijfsleven moet straks een volwaardige positie in Europa zien te verwerven. Dit is in eerste instantie een eigen verantwoordelijkheid.

Wél hebben Defensie en Economische Zaken onderzocht hoe de Nederlandse overheid de industrie op weg naar een ‘*level playing field*’ een steun in de rug kan geven.

De afgelopen maanden hebben beide ministeries samen gewerkt aan een visie op de defensiegerelateerde industrie. Onder de titel *Defensie Industrie Strategie* (DIS) zijn kansen en bedreigingen in kaart gebracht, prioriteiten gesteld en maatregelen ontwikkeld. De resultaten hiervan worden binnenkort aan de Kamer aangeboden.

De voornaamste maatregelen die worden voorgesteld liggen op het gebied van onderzoek, ontwikkeling en internationale samenwerking. Beide ministeries hebben het voornemen het bedrijfsleven en de kennisinstututen nauw te zullen gaan betrekken bij de verdere uitwerking en de uitvoering van deze maatregelen. Het is belangrijk dat de industrie zich concentreert op die technologiegebieden die voor Defensie prioriteit hebben en waar bovendien de Nederlandse industrie goede kansen heeft.

IV

Defensie maakt deel uit van de recent ingestelde twaalf kennisarena's waarin de verschillende departementen samenwerken. Deze kennisarena's zijn ingericht naar aanleiding van het in 2004 verschenen rapport 'De kracht van directe verbindingen' van de commissie-Wijfels. De kennisarena's zijn een belangrijke stimulans voor de ontwikkeling van kennis en de toepassing daarvan. Voor de inrichting van de Defensie-kennisarena worden 17 kennisnetwerken opgericht. Informatie hierover kunt u vinden op de Defensie-stand.

Ik constateer wel dat er in de onderzoeksprogramma's van TNO, NLR en Marin doublures en overlappings bestaan. Deze kennisnetwerken kunnen een bijdrage leveren aan het verminderen van deze doublures en overlappings.

Ook op internationaal vlak doen zich interessante ontwikkelingen voor. In 2004 is het Europees Defensie Agentschap (EDA) opgericht, dat ik net al even noemde. Het EDA speelt een centrale rol bij de versterking van militaire capaciteiten in Europees verband. Met behulp van het EDA worden de ontwikkeling, de verwerving en de exploitatie van defensiematerieel door de EU-lidstaten zoveel mogelijk geharmoniseerd. Defensie is nauw betrokken bij de totstandkoming van de lange termijnvisie op Europese capaciteitenontwikkeling, de toekomst van de Europese defensie-industrie en een Europese strategie voor defensieonderzoek en –technologieontwikkeling. Afgelopen maand is het gezamenlijke onderzoeks- en technologieprogramma *force protection* van start gegaan. In de toekomst zal de EDA ook op andere gebieden initiatieven gaan ontplooiën. *I am very glad to welcome Mister Nick Witney, Chief Executive of the European Defence Agency. In his lecture he will give you more details about the European Defence Market and the role of innovation in the European industries.*

V

Het besef dat nationale veiligheid een pro-actief en veelomvattend beleid vergt is de afgelopen jaren snel toegenomen.

Over precies een week presenteert het kabinet zijn nieuwe beleidsprogramma. Ik kan uiteraard niet vooruitlopen op de precieze inhoud en de belangrijkste voornemens.

In het coalitieakkoord, dat mede aan het beleidsprogramma ten grondslag ligt, is versterking van innovatie echter een belangrijke pijler. Het kabinet heeft in dit verband het project “Nederland ondernemend innovatieland (NOI)” ingesteld. Met dit project beoogt het kabinet de concurrentiekracht van Nederland te versterken en de maatschappelijke problemen krachtig aan te pakken. Ook heeft het kabinet het project “Veiligheid begint bij voorkómen” gestart.

De bijdragen die Defensie aan deze initiatieven levert, richten zich vooral op het thema ‘Veiligheid’ en de rol die Defensie en de defensiegerelateerde industrie hierin kunnen spelen. Deze bijdragen kunnen zowel in het project “Nederland ondernemend innovatieland” als in het project “Veiligheid begin bij voorkomen” een plaats krijgen.

Op dit moment onderzoeken Economische Zaken, Binnenlandse Zaken en Defensie of nationale veiligheid ook een kansrijk innovatiethema is. Bepalend hiervoor is de gezamenlijke potentie van bedrijven en kennisinstituten op dit terrein. Mijn collega, Minister Van der Hoeven, zal in haar videoboodschap ook hierop ingaan.

Dames en heren, ik hoop dat ik u duidelijk heb kunnen maken dat innovatie voor Defensie een absolute noodzaak is. Ik hoop dat dit symposium ertoe zal bijdragen dat de banden tussen Defensie en de andere departementen, de defensiegerelateerde industrie en de kennisinstituten zullen worden versterkt.

Dames en heren, ik heb getracht uw geest alvast te prikkelen met het oog op de boeiende inleidingen en de uitstekende sprekers die u straks te wachten staan. Ik wil nu alvast alle sprekers en de forumleden danken voor hun bijdrage aan dit symposium.

Roland Kortenhorst wil ik danken voor zijn bereidheid de bijeenkomst vandaag voor te zitten. Hij zal dit ongetwijfeld op inspirerende wijze doen.

Ik ben trots op de samenwerking tussen Defensie, de Nederlandse defensie-industrie en de Nederlandse kennisinstututen. Hoewel de Nederlandse defensie-industrie niet groot is leveren ze unieke en technisch hoogwaardige producten. Daar mogen we gewoon trots op zijn.

Roland, ik geef het vanaf hier weer graag aan je over. Ik kijk met belangstelling uit naar de resultaten die hier vanochtend gezamenlijk bereikt zullen worden. Ik wens u een innoverend symposium toe.